

**UDRUŽENJE SUDIJA/SUDACA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE**

PRAVO I PRAVDA
ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

SARAJEVO, GODINA XVIII, BROJ 1., 2019.

Dodik mr. Božidarka, sudija Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine
Iva Kurilić, stručni savjetnik Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

NAJČEŠĆI RAZLOZI UKIDANJA PRVOSTEPENIH PRESUDA U PREDMETIMA RATNIH ZLOČINA

Sažetak

Postupajući po žalbama ovlaštenih procesnih subjekata, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine je do sada riješio značajan broj krivičnih predmeta u oblasti ratnih zločina. Međutim, evidentno je da u je u velikom broju tih predmeta došlo do ukidanja prvostepene presude i vraćanja predmeta prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje¹, pri čemu je bitno i to da nije beznačajan ni broj predmeta u kojima su prvostepene presude bile ukinute po drugi put te je određeno održavanje pretresa pred Vrhovnim sudom FBiH, u smislu odredbe člana 325. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine.² U ovom radu se razmatraju i analiziraju najčešći razlozi ukidanja prvostepenih presuda, kako bi se ukazalo na neophodnost postizanja boljeg kvaliteta prvostepenih presuda u ovoj vrsti predmeta. Obzirom da ukidanje prvostepenih presuda i vraćanje na ponovno suđenje, odnosno, ukidanje presuda po drugi put i održavanje pretresa pred Vrhovnim sudom FBiH direktno utječe na efikasnost i ekonomičnost postupka, kao i na pravo optuženih na suđenje u razumnom roku, cilj ovog rada je da se prikazom konkretnih primjera iz sudske prakse, prvostepenim sudovima pomogne da u svom budućem radu izbjegnu pogreške koje rezultiraju ukidanjem presuda.

Ključne riječi: prvostepena presuda, ukidanje, bitne povrede odredaba krivičnog postupka, zakonitost dokaza, povreda prava na odbranu, nedostatak razloga o odlučnim činjenicama.

¹ Primjera radi, u toku 2017. godine, Vrhovni sud FBiH je u žalbenom postupku riješio 31 predmet u oblasti ratnih zločina, od čega je u 15 predmeta ukinuo prvostepenu presudu.

² Prema podacima iz upisnika Vrhovnog suda FBiH, zaključno sa 01.04.2019. godine, u toku su bila suđenja u 8 predmeta ratnih zločina (KŽK).

ABSTRACT

Processing the appeals of authorized subjects, the Supreme Court of the Federation of Bosnia and Herzegovina (FBiH) has so far ruled a significant number of war crimes cases. However, it is evident that the first instance verdicts were overturned in a large number of these cases and returned to the first instance courts for a re-trial, whereby it is also important that the number of cases in which the first instance verdicts were overturned for the second time was not insignificant, and therefore, trials were held before the Supreme Court of FBiH, in the sense of the provision of Article 325, paragraph 2 of the Criminal Procedure Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina.³ This paper examines and analyzes the most common reasons for the annulment of the first instance verdicts in terms of necessity for the quality increase of the first instance verdicts in war crimes cases. Given that the overturn of verdicts, their return for re-trial and overturn of these verdicts for the second time affects directly the efficiency and effectiveness of proceedings, as well as the right of defendants to a trial within a reasonable time, the aim of this paper is to help the first instance courts in their future work in order to avoid mistakes that result in the overturn of verdicts by presenting concrete examples from case-law.

Key words: *first instance verdict, overturn, substantial violation of the provisions of the criminal procedure, legality of evidence, violation of the right to defense, deficiency of reasons for decisive facts.*

Uvod

Iako je od okončanja rata u Bosni i Hercegovini proteklo više od dvije decenije, i dalje se pravosuđe ove države suočava sa brojnim izazovima u rješavanju predmeta ratnih zločina, koji se odnose ne samo na veliki broj takvih predmeta nego i na njihovu kompleksnost. Primjenom Strategije za rad na predmetima ratnih zločina, primjetno je da je zadnjih godina, u značajnom broju predmeta ratnih zločina za koje je nadležan Sud Bosne i Hercegovine, preneseno vođenje postupka na entitetske sudove na čijem je području krivično djelo izvršeno ili pokušano. U Federaciji Bosne i Hercegovine, prema podacima kojima raspolaže Vrhovni sud, evidentan je povećan priliv predmeta ratnih zločina koji se u žalbenom postupku rješavaju u tom sudu u periodu od 2016.

³ Prema podacima iz upisnika, Vrhovnog suda FBiH, zaključno sa 01.04.2019. godine, u toku su bila suđenja u 8 predmeta ratnih zločina (KŽK).

do kraja 2018. godine. Međutim, u značajnom broju takvih predmeta osporavana presuda je ukinuta i predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje, a nije zanemariv ni broj predmeta u kojima je prvostepena presuda u istom predmetu ukidana u dva navrata, te potom otvoren pretres pred Vrhovnim sudom. U najvećem broju slučajeva, prvostepene presude su ukinute zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, a u manjem broju predmeta zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Čini se da kantonalni sudovi u Federaciji Bosne i Hercegovine još uvijek imaju poteškoće pri iznošenju jasnih, određenih i dovoljnih razloga za svoje odluke u ovoj vrsti predmeta, pa je namjera ovog rada da se kroz predstavljanje konkretnih primjera iz sudske prakse, ukaže na najčešće razloge ukidanja prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina.

1. Apsolutno bitne povrede odredaba krivičnog postupka

1.1. Član 312. stav 1. tačka d) ZKP FBiH – povreda prava na odbranu

Kada je u pitanju povreda prava na odbranu, u prvostepenim presudama u predmetima ratnih zločina koje su ispitivane po žalbama u Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vrhovni sud FBiH), uočeno je da se ta bitna povreda odredaba krivičnog postupka u prvostepenim presudama najčešće odnosi na situacije u kojima dokazi odbrane nisu uopće cijljeni, ili nisu dati razlozi o odbijanju prijedloga odbrane, ili o tim prijedlozima uopće nije odlučeno, a u nekim slučajevima je jedna stranka u postupku dovedena u neravnopravan položaj u odnosu na drugu stranku, suprotno odredbi člana 15. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP FBiH), odnosno, članu 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

Prije svega, prvostepeni sud je u obavezi da se u svojoj presudi izjasni o svim relevantnim navodima i prijedlozima odbrane, pa ukoliko tako ne postupi, čini bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka d) ZKP FBiH, kako je to vidljivo i u sljedećoj situaciji: “Kako je prvostepeni sud propustio u obrazloženju pobijane presude dati razloge o tome zašto je odbijen prijedlog branitelja optuženog M.V. da se obavi uviđaj na licu mjesta, ovaj sud nalazi da se osnovano u žalbi branitelja ističe da je takvim postupanjem prvostepenog suda povrijeđeno pravo na odbranu optuženog jer je sud dužan izjasniti se o svim relevantnim navodima i prijedlozima odbrane, što je u

konkretnom slučaju propustio učiniti. Stoga je, na taj način učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka d) ZKP F BiH.“⁴

Isto tako, načelo kontradiktornosti sadržano u procesnom zakonu, omogućava strankama da pod jednakim uvjetima ističu ne samo prigovore na dokaze suprotne strane, nego i da predlažu dokaze u korist svojih tvrdnji, a dužnost je suda da o takvim prigovorima odluči: “S obzirom da glavni pretres podrazumijeva kontradiktorno raspravljanje stranaka koje uključuje i njihovo pravo da se izvedu određeni dokazi, sud je u obavezi da o tim prijedlozima odluči, i da za svoje odluke iznese i odgovarajuće razloge. Kako je prvostepeni sud u konkretnom slučaju propustio odlučiti o prijedlogu odbrane za izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka N.A., time je povrijedio pravo optuženog na odbranu i učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka d) ZKP FBiH, na koju je branitelj optuženog K.E. osnovano u žalbi ukazao.“⁵

Povredu prava na odbranu može postojati i u situaciji kada je sud odbio prijedlog za izvođenje dokaza odbrane uz navođenje određenih razloga za takvu svoju odluku, ukoliko se dati razlozi kreću samo u okviru ocjene dokaza suprotne strane (optužbe), odnosno, ako se njima prejudicira utvrđenje činjenica u vezi kojih je stavljen prijedlog za izvođenje dokaza: “Iz obrazloženja pobijane presude (strana 5.) proizilazi da je prvostepeni sud odbio prijedlog odbrane da se pročita i u dokaze uvrsti iskaz R.D. od 23.10.2010. godine na okolnosti šta se dešavalo u njegovoj kući kritične prilike iz razloga što su na ove okolnosti saslušani brojni svjedoci pa su te činjenice ostale nesporne. Međutim, tako dato obrazloženje prvostepenog suda koje se zasniva na ocjeni ispitanih svjedoka optužbe bez omogućavanja pod istim uvjetima u vezi sa tim okolnostima izvođenje dokaza odbrane predstavlja povredu prava na odbranu, jer je suprotno članu 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) kojom je propisano da svako ko je optužen za krivično djelo ima pravo da ispituje svjedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbjedi prisustvo i saslušanje svjedoka u njegovu korist pod istim uvjetima koji važe za one koji svjedoče protiv njega. Osim toga, datim razlozima u pobijanoj presudi se prejudicira utvrđenje činjenica u vezi kojih je bilo predloženo izvođenje dokaza posebno kada se ima u vidu da iz sadržine

⁴ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 008226 17 Kž od 09.05.2018. godine

⁵ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 03 0 K 011938 17 Kž od 13.03.2018.godine

spisa slijedi da činjenice na koje je predloženo izvođenje pomenutog dokaza nisu nesporne.”⁶

Naposlijetku, neprimjenjivanje ili nepravilna primjena neke od odredaba procesnog zakona, ukoliko je to bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude, može, uz relativno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. ZKP FBiH, rezultirati i povredom prava na odbranu: “Naime, iz zapisnika o glavnom pretresu od 28.02.2018. godine na stranama 27. i 28. proizilazi da su tačni žalbeni navodi branitelja da je sud nakon što je konstatirao da je dokazni postupak završen, dozvolio tužiteljici da izvrši izmjenu optužnice, što je i učinjeno. Pored prigovora od strane branitelja da im se dozvoli određeno vrijeme za pripremu odbrane po izmijenjenoj optužnici, prigovoreno je i na nepravilnost postupanja kada je došlo do izmjene optužnice (nakon završenog dokaznog postupka), odnosno na povredu odredbe člana 290. ZKP FBiH. Također su tačni i daljnji žalbeni navodi branitelja, da je sud pogrešno na strani tri pobijane presude interpretirao odredbu člana 290. ZKP FBiH, jer je naveo da „tužitelj može na glavnom pretresu sve do okončanja glavnog pretresa izmijeniti optužnicu“. Žalbeni navodi branitelja da sud opravdava izmjenu optužbe prvo vrstom izmjene, a potom iznosi i pogrešnu tvrdnju, da izmjena optužbe nije izvršena nakon zaključivanja dokaznog postupka, su po ocjeni ovog suda tačno navedeni. Takvo postupanje prvostepenog suda je nedopustivo i protivno zakonskoj odredbi člana 290. ZKP FBiH, na koji način je sud učinio relativno bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. u vezi sa članom 290. ZKP FBiH. Ovo stoga, što je odredbom člana 290. ZKP FBiH ... propisano „Ako tužitelj ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici on može do okončanja dokaznog postupka izmijeniti optužnicu. Radi pripremanja odbrane glavni pretres se može odgoditi. U ovom slučaju ne vrši se potvrđivanje optužnice”, na koji način u konkretnom slučaju sud nije postupio, a što je bilo od uticaja na pravilnost i zakonitost pobijane presude. Pored toga, takvo nepravilno postupanje suda dovelo je i do povrede prava na odbranu optuženom, jer je protivno zakonu bio obavezan da se izjašnjava o izmijenjenoj optužbi, što je sve uticalo i na nejednakost postupanja jer odbrana i optužba nisu tretirani na jednak način, uključujući i pravdanje takvog postupanja od strane suda u pobijanoj presudi i netačnost iznošenja u tom pravcu. Stoga ovaj sud nalazi u svemu tome da je povrijeđeno pravo

⁶ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 01 0 K 008478 17 Kž 2 od 15.11.2017. godine

optuženom na odbranu i učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka d) ZKP FBiH.”⁷

1.2. Član 312. stav 1. tačka i) ZKP FBiH – zakonitost dokaza

Nerijetko se u žalbama protiv prvostepenih presuda općenito, pa tako i u predmetima ratnih zločina, ističu i prigovori zakonitosti dokaza kojima se osporava kako način pribavljanja određenih dokaza, tako i način njihovog izvođenja pred sudom. S tim u vezi bitno je naglasiti da prema odredbi člana 11. stav 2. ZKP FBiH, nezakonit dokaz je onaj koji je pribavljen povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima, odnosno onaj koji je pribavljen bitnim povredama procesnog zakona. Međutim, zaključak o nezakonitosti određenog dokaza ne može se zasnivati isključivo na činjenici da je prilikom njegovog pribavljanja povrijeđena neka odredba procesnog zakona (osim ukoliko to nije izričito propisano, kao što je npr. u članu 97. stav 4. ZKP FBiH), nego se u tim situacijama mora cijeliti cilj odredbe (koja nije primjenjena ili je prekršena), značaj propusta da se postupi u skladu s njom za osnovna prava i slobode (optuženog ili svjedoka), kao i značaj tog propusta u odnosu na osnovna načela krivičnog postupka, pa se tek tada može izvesti zaključak o zakonitosti ili nezakonitosti određenog dokaza. Svako suprotno postupanje značilo bi da bilo koja povreda odredbi procesnog zakona prilikom pribavljanja dokaza, automatski ima za posljedicu nezakonitost tog dokaza. Međutim, obaveza suda je da u svakoj odluci vodi računa o zakonitosti dokaza i to u svakoj fazi krivičnog postupka, neovisno od toga da li su stranke ili branitelji istakli prigovor nezakonitosti dokaza. Izuzetak je žalbeni postupak u kojem drugostepeni sud ispituje zakonitost dokaza samo ako je takav prigovor istaknut u žalbi (član 321. ZKP FBiH). Obzirom na to, sud je dužan da svaki prigovor zakonitosti dokaza ispita i o njemu odluči, dajući razloge za svoju odluku, da odbije prijedlog stranaka i branitelja da se izvede nezakoniti dokaz, a ukoliko je presuda zasnovana na nezakonitom dokazu, radit će se o bitnoj povredi odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka i) ZKP FBiH. Tako iskaz osumnjičenog dat u istrazi, može biti korišten kao dokaz na glavnoj raspravi samo pod zakonom propisanim uvjetima. Naime, prema odredbi člana 92. stav 2. ZKP FBiH, osumnjičeni, kada se prvi put ispituje, mora biti poučen, između ostalog, da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret i iznijeti sve činjenice i dokaze koji mu idu

⁷ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 07 0 K 012097 18 Kž 2 od 13.09.2018. godine

u korist i ako to učini u prisustvu branitelja da je takav njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnoj raspravi i da bez njegove saglasnosti može biti pročitani i korišten na glavnoj raspravi. Navedena odredba, kada se dovede u vezu sa odredbom člana 288. stav 3. ZKP FBiH (prema kojoj, ako se optuženi koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju odbranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženog koji je dat u istrazi, može se pročitati i koristiti kao dokaz na glavnoj raspravi samo ako je optuženi prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu sa članom 92. stav 2. tačka c) ZKP FBiH), jasno određuje situacije u kojima iskaz osumnjičenog neće predstavljati zakonit dokaz. To vrijedi i za procesne situacije u kojima se iskaz osumnjičenog u fazi istrage pribavlja putem međunarodne pravne pomoći: „Pri tome nije od utjecaja da li je iskaz dat pred nadležnim domaćim organom, ili je pribavljen putem međunarodne pravne pomoći, jer se i u potonjem slučaju radi o dokazu koji treba da bude korišten u domaćem krivičnom postupku, i prema pravilima tog postupka. Stoga, da bi se osigurala mogućnost korištenja takvog dokaza prema ZKP FBiH, potrebno je koristiti instrumente koji su predviđeni zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći BiH, odnosno, kada je u pitanju R. Hrvatska, odredbe Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i kaznenim stvarima. Dakle, kako je u konkretnom slučaju nadležni domaći organ propustio da u postupku međunarodne pravne pomoći zatraži prisustvo branitelja ispitivanju osumnjičenog pred nadležnim organom strane države, time taj iskaz ne udovoljava formi koja se zahtijeva domaćim procesnim zakonom, zbog čega nije ni mogao biti korišten na glavnom pretresu pred prvostepenim sudom. Ovo posebno iz razloga što se u pobijanoj presudi odlučne činjenice koje se odnose na svojstvo optuženog, crpe upravo iz tog iskaza, kako je to već pojašnjeno, pa je slijedom toga učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka i) ZKP FBiH, na koju se pravilno ukazuje žalbom branitelja optuženog.”⁸ Interesantna je i situacija u kojoj je prvostepeni sud zasnovao svoju odluku na izvodu iz transkripta MKSJ, cijeneći da se radi o iskazu svjedoka, međutim, radilo se o dokumentu koji ne ispunjava propisanu zakonsku formu koja se zahtijeva da bi se takav dokaz mogao smatrati zapisnikom o ispitivanju svjedoka na kojem se može zasnovati sudska odluka: „Iz obrazloženja pobijane presude slijedi da je kao dokaz optužbe pročitani prevedeni dio transkripta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) od 21.11.2012. godine iskaza N.T., koji se odnosi na događaj koji je

⁸ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 005715 15 Kž od 10.03.2016. godine

predmet ovog suđenja, te da je prvostepeni sud navedeni dio transkripta kao dokaz cijenio u vezi sa drugim izvedenim dokazima. Prvostepeni sud je, kako se navodi na strani 14. pasus treći obrazloženja, i na osnovu tog transkripta poklonio vjeru iskazu svjedoka N.T. datom na glavnom pretresu. Međutim, iz dijela prevedenog transkripta, koji je sastavni dio predmetnog spisa, utvrđeno je da taj dio transkripta nema lične podatke o svjedoku niti upozorenja i pouke date tom svjedoku prilikom njegovog saslušanja. Prema odredbi člana 11. stav 2. ZKP FBiH sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredom ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovine ratifikovala niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama odredaba ovog zakona. Kako prevedeni dio transkripta koji je kao dokaz cijenio prvostepeni sud, ne sadrži navedene podatke, pouke i upozorenja (član 100. stav 2. i 3. ZKP FBiH), ne može se smatrati dokazom tj. zapisnikom o ispitivanju svjedoka pa je zasnivanjem presude na tom dokazu učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka i) ZKP FBiH.“⁹

1.3. Član 312. stav 1. tačka k) – nedostatak razloga o odlučnim činjenicama, nerazumljivost izreke, proturječnost izreke samoj sebi ili razlozima presude

Najveći broj prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina ukinut je rješenjima Vrhovnog suda FBiH upravo zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH. Radilo se o različitim procesnim situacijama, ali najčešće su prvostepene presude ukidane zbog nedostatka razloga o odlučnim činjenicama koje se odnose na opća obilježja krivičnog djela ratnog zločina, na postojanje oružanog sukoba, karakter tog sukoba, svojstvo optuženog ili oštećenog, saizvršiteljstvo, umišljaj i dr.

1.3.1. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: opća obilježja krivičnog djela ratnog zločina

Da bi se utvrdilo da se radi o krivičnom djelu ratnog zločina, neophodno je utvrditi postojanje njegovih općih obilježja: da je u konkretnom slučaju postojalo kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava; da je u

⁹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 01 0 K 008478 17 Kž 2 od 15.11.2017. godine

inkriminiranom periodu postojao oružani sukob u mjestu učinjenja djela (pri čemu se mora utvrditi i o kojim stranama u sukobu se radi); da je krivično djelo počinjeno protiv neke od kategorija zaštićenih osoba (civili, ratni zarobljenici, ranjenici i bolesnici, brodolomnici), te da postoji veza između radnji optuženog i oružanog sukoba. Pošto dakle ta opća obilježja ovog krivičnog djela moraju biti i utvrđena temeljem izvedenih dokaza, o čemu se u presudi moraju navesti i konkretni razlozi, izostanak takvih razloga predstavljat će nedostatak razloga o odlučnim činjenicama, odnosno, bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH: “U konkretnom slučaju, prvostepeni je sud bio dužan da određeno i potpuno iznese razloge o svim relevantnim činjenicama i okolnostima od kojih ovisi postojanje krivičnog djela i krivnja učinitelja, što znači da je bio u obavezi da iznese jasne razloge za svoj zaključak o postojanju svih bitnih obilježja predmetnog krivičnog djela (ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ), uključujući prvenstveno razloge koji se odnose na postojanje općih obilježja tog krivičnog djela: da je u konkretnom slučaju postojalo kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava; da je u inkriminiranom periodu postojao oružani sukob; da je krivično djelo počinjeno protiv osobe koja nije aktivno sudjelovala u neprijateljstvima i da postoji veza između radnji optuženog i oružanog sukoba, odnosno, njegovo htijenje (*mens rea*) upravljeno na lišenje života oštećenog, što je u pobijanoj presudi izostalo, upravo zbog propusta prvostepenog suda da valjano cijeni i analizira izvedene dokaze u relevantnim dijelovima, kako se to ukazuje u žalbi tužiteljice.”¹⁰

1.3.2. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: postojanje oružanog sukoba

U vezi sa prethodnim, a kako i postojanje oružanog sukoba predstavlja jedno od općih obilježja krivičnog djela ratnog zločina, presuda mora sadržavati i razloge o tom bitnom elementu pomenutog krivičnog djela: „...u obrazloženju pobijane presude navedeno je da se „...zaključak o oružanom sukobu može izvesti temeljem provedenih, kako subjektivnih tako i objektivnih dokaza, kako optužbe tako i same odbrane...“, te da „Iz iskaza saslušanih svjedoka jasno se zaključuje da je oružani sukob postojao“, ali se pri tome u pobijanoj presudi ne daju nikakvi razlozi o kojim konkretnim dokazima se radi i šta iz njih proizilazi. U nastavku obrazloženja prvostepeni sud se samo bavi

¹⁰ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 10 0 K 002018 15 Kž 3 od 01.10.2015. godine

tvrdnjom odbrane da je sukobljena strana u odnosu na HVO, bila jedinica „El-Mudžahid“, smatrajući da ta tvrdnja nema svoju potvrdu u dokaznoj građi. Iz navedenog slijedi da je pobijana presuda u ovom dijelu posve paušalna, odnosno, da ne sadrži razloge o odlučnoj činjenici - postojanju konkretnog oružanog sukoba u vrijeme i na mjestu učinjenja krivičnih djela, zbog čega je pobijanom presudom učinjena još jedna bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.“¹¹

1.3.3. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: karakter oružanog sukoba

Pitanje karaktera oružanog sukoba može biti relevantno u situacijama kada se optuženima stavlja na teret da su krivično djelo ratnog zločina učinili kršenjem normi međunarodnog prava koje su sadržane u Dopunskim protokolima I i II uz Ženevske konvencije, odnosno, da su krivično djelo učinili u okviru unutarnjeg ili međunarodnog oružanog sukoba. U takvim slučajevima, sud je dužan u obrazloženju presude dati i razloge zbog kojih smatra da je krivično djelo učinjeno u okviru unutarnjeg, odnosno, međunarodnog sukoba: „U konkretnom slučaju, iz izreke pobijane presude jasno proizilazi da je optuženi, kršeći pravila međunarodnog prava i to odredbe člana 3. stav 1. tačka a) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. avgusta 1949. godine i člana 4. stav 1. i 2. tačka a) Dopunskog protokola o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba uz tu konvenciju, učinio konkretne krivičnopravne radnje opisane pod tačkama 1. i 2. izreke te presude, pa bi iz toga proizilazilo da su navedene radnje optuženog učinjene za vrijeme međunarodnog oružanog sukoba. Međutim, u obrazloženju pobijane presude potpuno su izostali razlozi za takvo utvrđenje prvostepenog suda, tj. razlozi iz kojih bi proizilazilo da se zaista radi o oružanom sukobu međunarodnog karaktera, pa je na taj način učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH, na koju se žalbom braniteljice osnovano ukazuje.“¹²

¹¹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 005715 15 Kž od 10.03.2016. godine

¹² Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 006240 12 Kž 6 od 23.05.2013. godine

1.3.4. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: kršenje međunarodnog prava mora biti konkretizirano

U nekima od prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina, sudovi su optužene oglasili krivima za više alternativno propisanih radnji učinjenja krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, a da pri tome u obrazloženju presude nisu naveli razloge na osnovu kojih su utvrdili da je optuženi učinio svaku od tih konkretnih krivičnopravnih radnji za koju su optuženi, nego su takav zaključak izveli prostim pozivanjem na blankentne propise: "...odredba člana 142. stav 1. preuzetog KZ SFRJ propisuje više alternativnih radnji izvršenja ovog krivičnog djela, među kojim je, pored protivzakonitog odvođenja u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, kao jedna od mogućih radnji izvršenja, i nečovječno postupanje prema civilima. Kako je krivično djelo iz člana 142. stav 1. preuzetog KZ SFRJ tzv. blanketno krivično djelo, jer se poziva na kršenje međunarodnog krivičnog prava, onda da bi to krivično djelo postojalo nije dovoljno da učinitelj učini koju od radnji navedenih u zakonskom opisu toga djela nego se traži da to učini kršeći konkretna pravila međunarodnog prava, u vezi kojih sud, i to pojedinačno za svaku konkretnu radnju iz relevantnog pojedinačnog člana, treba dati jasne i konkretne razloge u svojoj presudi. Međutim, sud u pobijanoj presudi samo nabroja članove Ženevske konvencije, te dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je po, mišljenju suda, svojim krivičnopravnim radnjama, povrijedio optuženi, ne navodeći pri tom koje konkretne radnje izvršenja optuženog se mogu podvesti pod koju konkretnu odredbu tih međunarodnih akata."¹³

1.3.5. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama i proturječnost izreke i obrazloženja: svojstvo optuženog

Da bi postojalo krivično djelo ratnog zločina, nije neophodno da njegov učinitelj bude pripadnik oružanih snaga, nego je potrebno dokazati da je djelovalo pod okriljem jedne od strana u sukobu, pa to krivično djelo, pod određenim uvjetima može učiniti i civil, ukoliko postoji dovoljna veza između krivičnog djela za koje se tereti i oružanog sukoba, što najčešće podrazumijeva da učinitelj ima poseban odnos sa jednom od zaraćenih strana. Međutim, u situaciji kada se optuženom stavlja na teret da je krivično djelo učinio u određenom svojstvu, radi se o odlučnoj činjenici, pa je onda sud dužan da u

¹³ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj:06 0 K 006916 15 Kž od 11.05.2016.godine

presudi iznese razloge temeljem kojih je utvrdio da je optuženi postupao u tom svojstvu: "... stavljaajući na teret optuženim u izreci presude, da su krivično djelo počinili kao pripadnici oružanih formacija, te navođenjem u obrazloženju presude da optuženi u inkriminisanom periodu nisu bili pripadnici tih oružanih formacija (HVO), onda postoji protivrječnost između izreke i razloga presude u pogledu odlučnih činjenica. Takođe, navodeći u izreci presude da su optuženi i to J.A. nalazeći se na izdržavanju kazne zatvora, a M.Đ. boraveći u zatvoru, imali privilegovan položaj, a ne dajući razloge u obrazloženju zbog čega je M. Đ. boravio u zatvoru, te kakve su i zašto optuženi imali privilegije, onda pobijana presuda nema razloge o odlučnim činjenicama i zbog toga se ne može ispitati. Na navedeni način, kako se to osnovano navodi u žalbama branilaca optuženih, prvostepeni sud je počinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH..."¹⁴

1.3.6. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: svojstvo oštećenog

Svojstvo oštećenog je također bitni elemenat krivičnih djela ratnih zločina koji u takvim predmetima mora biti utvrđen temeljem izvedenih dokaza, jer ovo krivično djelo može biti učinjeno samo prema osobama koje uživaju zaštitu u skladu sa odredbama međunarodnog prava, pa se o tome u presudi moraju navesti jasni i određeni razlozi. Ukoliko takvi razlozi izostanu, radit će se o bitnoj povredi odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH: „Pored toga, pravilno branitelji u žalbama ističu da pobijana presuda nema razloga o odlučnim činjenicama koje se odnose na utvrđenje suda da je oštećeni A.K. bio civil. Naime, sud svoj zaključak da je oštećeni A.K. bio civil temelji na iskazu njegove supruge S.K, kao i na iskazima svjedoka S.A i D. L koji su kako sud doslovno navodi „prilikom svjedočenja potvrdili da je A. K. u kritično vrijeme živio sa svojom porodicom u Travniku u ulici tadašnjeg naziva 29. Novembar, a sadašnjeg naziva Ulica Šehida u Travniku“.¹⁵ Dakle, izostanak razloga kojima se potkrepljuje utvrđenje suda da je oštećeni bio civil (što je odlučna činjenica, jer je ta okolnost bitan elemenat za postojanje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ), rezultat će ukidanjem prvostepene presude zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.

¹⁴ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 06 0 K 009862 17 Kž od 19.12.2018. godine

¹⁵ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 06 0 K 006916 15 Kž od 11.05.2016. godine

1.3.7. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: saizvršiteljstvo

Prema odredbi člana 22. preuzetog KZ SFRJ, saizvršiteljstvo postoji ako više lica, učestvovanjem u radnji izvršenja ili na drugi način, zajednički učine krivično djelo. Dakle, može se raditi o situaciji u kojoj više osoba zajednički i neposredno poduzimaju radnju učinjenja konkretnog krivičnog djela, što u pravilu ne proizvodi posebne dileme u praksi, no problem se ponekad pojavljuje kod rješavanja pitanja saizvršiteljstva učinjenog „na drugi način“. Ukoliko sud prihvati da se u takvom slučaju radi o saizvršiteljstvu, onda je dužan da za taj stav u presudi iznese određene razloge iz kojih je jasno vidljivo u čemu se sastoji saizvršiteljska radnja učinjena „na drugi način“. „S obzirom na tu zakonsku odredbu (član 22. KZ SFRJ), prvostepeni sud je bio dužan, slijedeći činjenični opis djela iz optužnice, odnosno imajući u vidu radnje koje je optuženi M.L. preduzeo i za koje je oglašen krivim, određeno navesti da li je optuženi M.L. učestvovao u radnji izvršenja krivičnog djela ubistva dvije osobe ili je na drugi način zajedno sa drugim osobama učestvovao u njegovom izvršenju, i ako se radi o tom drugom obliku u čemu se on sastoji. Naime, članom 305. stav 7. ZKP FBiH je propisano da će sud u obrazloženju pismeno izrađene presude, između ostalog, određeno i potpuno iznijeti sve činjenice iz kojih razloga uzima kao dokazane ili nedokazane, kojim razlozima se rukovodio pri rješavanju pravnih pitanja, a naročito pri utvrđivanju da li postoji krivično djelo i krivična odgovornost optuženog. U smislu navedene zakonske odredbe prvostepeni sud je propustio dati određene razloge kojima se rukovodio pri donošenju zaključka da je optuženi M.L. postupao kao saizvršitelj u usmrćenju dvije osobe. Pri tome se napominje prvostepenom sudu da svijest o zajedničkom djelovanju optuženih nije dovoljna da se uspostavi saizvršiteljstvo. Postojanje saizvršiteljstva potrebno je utvrditi na bazi objektivnih pokazatelja, te utvrditi konkretne radnje koje je preduzeo svaki od saizvršitelja i cijeliti da li se one mogu smatrati saizvršiteljskim u smislu člana 22. preuzetog KZ SFRJ. Propustivši dati razloge o naprijed navedenim odlučnim činjenicama prvostepeni sud je učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.“¹⁶

¹⁶ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 008478 15 Kž od 31.08.2016. godine

1.3.8. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: umišljaj

Da bi se izveo zaključak o krivnji optuženog, neophodno je utvrditi da je isti pri učinjenju krivičnog djela bio uračunljiv i pri tome postupao sa umišljajem, s tim da će krivnja postojati i za krivična djela učinjena iz nehata ukoliko to zakon izričito propisuje. U predmetima ratnih zločina, kao jedan od elemenata krivnje, neophodno je utvrditi postojanje umišljaja kod počinitelja, odnosno, njegov psihički odnos prema učinjenom krivičnom djelu, o čemu se u presudi moraju navesti konkretni razlozi: “Naime, da bi se optuženi oglasio krivim za učinjena krivična djela, onda je za svako od tih djela potrebno utvrditi postojanje krivnje na strani optuženog, kao subjektivnog elementa svakog od djela za koje se tereti, i o tome dati razloge. S tim u vezi je u pobijanoj presudi navedeno da „umišljaj optuženog ničim nije doveden u pitanje“, ali takav stav nije ni na koji način obrazložen, odnosno, o njemu uopće nisu dati razlozi. Radi se o potpuno identičnoj situaciji kao što je to i u presudi ovog suda na koju se pravilno branitelj u žalbi poziva, radi čega je i u konkretnom slučaju učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH.”¹⁷ Slična je situacija i u drugoj odluci: “... prvostepeni sud je naveo samo paušalan zaključak o postojanju direktnog umišljaja kod obojice optuženih bez bilo kakve konkretizacije okolnosti iz kojih takav zaključak proizilazi, i bez određenja u čemu se ogleda umišljaj jednog, a u čemu umišljaj drugog počinitelja u odnosu na krivičnopravne radnje za koje su oglašeni krivima.”¹⁸

1.3.9. Nedostatak razloga o odlučnim činjenicama: zasnivanje presude na iskazu jednog svjedoka

Čini se da se prvostepeni sudovi ponekad suočavaju sa dilemom u vezi sa pitanjem da li osuđujuća presuda može biti zasnovana samo na iskazu jednog svjedoka. Dosadašnja praksa izgradila je jasan stav da je to moguće, ukoliko iskaz svjedoka udovoljava onim kriterijima koji ga čine vjerodostojnim dokazom, tj. ako je zakonit, dosljedan i uvjerljiv tako da nema kontradiktornosti u ključnim dijelovima, te da ničim nije doveden u ozbiljnu sumnju, a što cijeni sud u svakom konkretnom slučaju, i u ovisnosti od svih okolnosti nekog događaja. Suprotno shvatanje, tj. zahtjev da iskaz svjedoka uvijek mora biti potkrijepljen nekim drugim dokazom, vodilo bi tome da se svjedocima

¹⁷ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 005715 15 Kž od 10.03.2016. godine

¹⁸ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 016612 17 Kž od 02.06.2017. godine

koji su jedini očevici nekog događaja ne bi mogla pokloniti vjera bez obzira na uvjerljivost i dosljednost njihovog kazivanja. To bi ujedno značilo i narušavanje principa slobodne ocjene dokaza, jer bi se dokazna vrijednost takvih iskaza unaprijed određivala okolnošću da li su oni potvrđeni (drugim dokazom) ili ne, a ne prema slobodnom uvjerenju suda. Međutim, ukoliko je sud stava da se na iskazu samo jednog svjedoka ne može zasnovati osuđujuća presuda, onda je dužan o tome dati razloge: "Po ocjeni prvostepenog suda ova tačka optužnice u odnosu na optuženog B. S. ne može biti dokazana samo na osnovu iskaza jednog svjedoka, bez drugih dokaza koji bi ukazivali da je optuženi počinio navedeno krivično djelo, tim prije što je svjedočenje G. O. tokom krivičnog postupka kontradiktorno, jer je svjedok mijenjao iskaze, pa samo na tom dokazu sud nije mogao zasnovati osuđujuću presudu". Međutim, kao što je već rečeno, sama činjenica izmjene iskaza iz istrage na glavnom pretresu ne može biti dovoljan osnov za zaključak suda da je iskaz iz istrage nevjerodostojan. Pored toga, prvostepeni sud ne daje razloge na čemu zasniva stav da se na iskazu jednog svjedoka ne može zasnivati osuđujuća presuda."¹⁹

1.3.10. Nerazumljivost i proturječnost izreke samoj sebi ili razlozima presude

Činjenični opis svakog pojedinačnog krivičnog djela u izreci presude mora biti jasan, potpun i određen i konzistentan, jer će u suprotnom izreka presude biti ili nerazumljiva, ili proturječna samoj sebi. Isto tako, razlozi presude moraju biti u skladu sa njenom izrekom, s tim da će bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKP FBiH postojati samo onda kada se radi o bitnoj nerazumljivosti ili proturječnosti, dakle, onda kada se radi o odlučnim činjenicama. To je vidljivo u slijedećim primjerima iz prakse: "Dakle, iz sadržaja izreke prvostepene presude (u njenom prvom djelu) proizilazi da je i optuženi vršio nezakonito privođenje, hapšenje i psihičko i fizičko zlostavljanje civila, međutim iz djela činjeničnog supstrata sadržanog na strani 2. dispozitiva presude (gdje se navodi da je optuženi kao komadant odreda I.K., a nakon što su naoružani pripadnici pomenutog odreda izveli lica srpske nacionalnosti iz podrumskih prostorija, te ih sa uperenim puškama nezakonito lišili slobode i odveli u prostorije tržnog centra) proizilazi da je optuženi učestvovao u psihičkom i fizičkom zlostavljanju tih civila, ali ne i u njihovom privođenju i hapšenju. Ovakav različit sadržaj (po pitanju istih činjenica i

¹⁹ Rješenje Vrhovnog suda broj 09 0 K 011182 18 Kž 2 od 10.09.2018. godine

okolnosti) u izreci prvostepene presude čini tu izreku istovremeno i nerazumljivom i protivrječnom samoj sebi.”²⁰ Slično je i u slijedećem primjeru: “I po ocjeni ovog suda, izreka pobijane presude u svom činjeničnom opisu sadrži takve nedostatke da iz nje nije moguće utvrditi za koje konkretno protivpravno ponašanje su optuženi oglašeni krivim, jer taj opis u svom dijelu koji glasi: „u namjeri da ga liše života“, doista upućuje na saizvršiteljsku ulogu optuženih u lišenju života oštećenog, dok se u nastavku te izreke (kao i u obraloženju presude) izvodi sasvim suprotan zaključak (da je oštećenog H. M. lišio života optuženi S.G. sam.”²¹

2. Relativno bitne povrede odredaba krivičnog postupka

U određenom broju predmeta ratnih zločina koji se po žalbi ispituju od strane Vrhovnog suda FBiH, prvostepene presude su ukinute zbog počinjenih relativno bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, tj. u situacijama kada je prvostepeni sud pogrešno primijenio ili nije primijenio neku odredbu procesnog zakona a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na pravilno i zakonito donošenje presude. U većini slučajeva, radilo se o tome da je presuda zasnovana na nekom bitnom dokazu koji nije iznesen na glavnom pretresu (povreda odredbe člana 296. stav 1. ZKP FBiH), zatim o situacijama u kojima izvedeni dokazi nisu cijenjeni pojedinačno i/ili u međusobnoj vezi (povreda odredbe člana 296. stav 2. ZKP FBiH), ili prvostepeni sud nije postupio po uputama iz rješenja drugostepenog suda kojim je ranija presuda bila ukinuta i predmet vraćen na ponovno suđenje, što predstavlja povredu odredbe člana 331a. stav 4. ZKP FBiH. Relativno bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. ZKP FBiH u vezi člana 296. stav 1. istog zakona, učinjena je u slijedećem primjeru iz prakse: „Dakle, prvostepeni sud je svoju presudu temeljio i na dijelu iskaza oštećenog kao svjedoka koji je dat u toku istrage iako oštećenom taj dio iskaza nije predložen na glavnom pretresu niti mu je, u smislu člana 288. stav 1. ZKP FBiH, omogućeno da u tom dijelu objasni ili pobije svoj prethodni iskaz. To dalje znači da se radi o dokazu koji nije iznesen na glavnom pretresu, a shodno članu 296. stav 1. ZKP FBiH samo na dokazima i činjenicama koji su izneseni na glavnom pretresu sud može zasnovati presudu. Budući da je prvostepeni sud svoje odlučne činjenične zaključke zasnovao na dijelu iskaza svjedoka oštećenog iz istrage koji nije iznesen na glavnom

²⁰ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 09 0 K 016612 17 Kž od 02.06.2017. godine

²¹ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 01 0 K 009189 17 Kž 5 od 23.03.2017.godine

pretresu i svjedoku oštećenom omogućeno da u tom dijelu objasni ili pobije svoj prethodni iskaz, očito je da je povreda navedenih zakonskih odredaba, u konkretnom slučaju, mogla biti od uticaja na donošenje zakonite i pravilne odluke suda. Stoga je, na taj način, učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. ZKP FBiH.”²² Po stanovištu Vrhovnog suda FBiH, povreda odredbe člana 296. stav 2. ZKP FBiH postojat će i onda kada je sud u presudi dao određenu ocjenu dokaza, ali je ta ocjena formalistička i ne predstavlja suštinsku ocjenu koja se mora dati na način kako to zahtijeva pomenuta zakonska odredba: “Provjeravajući osnovanost iznesenih žalbenih navoda branitelja, ovaj sud je utvrdio da iz obrazloženja pobijane presude (strana 23. pasus posljednji) slijedi da su tačni navodi u žalbi branitelja da je prvostepeni sud iskaze svjedoka odbrane M.V., M. D. i A. M. ocijenio kao neistinite iz razloga što su iskazi tih svjedoka u pogledu počinjenja djela u potpunoj suprotnosti sa iskazima svjedoka optužbe. Obzirom na tako date razloge u obrazloženju pobijane presude, osnovano se u žalbi branitelja ističe da je prvostepeni sud propustio, u skladu sa članom 296. stav 2. ZKP FBiH, iznijeti ocjenu navedenih dokaza pojedinačno i u njihovoj međusobnoj vezi, što je moglo biti od uticaja, kako branitelj navodi u žalbi, na izvođenje zaključaka o dokazanosti činjenica, odnosno na zakonito i pravilno donošenje presude. Time je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. ZKP FBiH, u vezi sa članom 296. stav 2. ZKP FBiH.”²³ Naposljetku, valja ukazati i to da neki prvostepeni sudovi, i pored jasnih uputa drugostepenog suda datim u rješenjima kojima su prvostepene presude ukinute, takve upute jednostavno ignoriraju, ponekad i do te mjere da se presuda nakon ponovljenog suđenja donese prostim “prepisivanjem” ranije ukinute presude, što upućuje na zabrinjavajući zaključak da se u takvim slučajevima zapravo želi postići da se teret suđenja u kompleksnim predmetima ratnih zločina prebaci na drugostepeni sud: “Pored toga, prvostupanjski sud nije ni pokušao u ponovljenom postupku, ukloniti nedostatke na koje mu je ukazano u rješenju ovog suda u odnosu na iskaze svjedoka P.R. i D. S., sa glavnog pretresa u vezi sa konkretnim okolnostima cijelog događaja...Posljedično tome, i pobijana presuda sadrži iste nedostatke kao i ranija presuda. Očigledno je dakle, da je prema navodima iz pobijane presude, prvostupanjski sud ignorirao procesne zahtjeve iz pomenutog rješenja ovog suda, koje je ovaj sud utemeljio na ovlasti iz zakona, a prvostupanjski sud u

²² Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 009087 16 Kž od 09.08.2017.godine

²³ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 008226 17 Kž od 09.05.2018. godine

pobijanom rješenju nije ni naveo razloge zbog čega oni nisu uvaženi. Ovo dalje znači, da je prvostupanjski sud u obrazloženju pobijane presude, kako se to pravilno prigovara u žalbi tužiteljice propustio izvršiti potrebne ocjene izvedenih dokaza kako mu je to ukazano u rješenju ovog suda i na osnovu toga utvrditi činjenično stanje u smislu kojeg bi se mogli izvesti zaključci da li je optuženi postupio na način kako mu se to optužnicom stavlja na teret. Pošto se kao i u ranije ukinutoj presudi, prvostupanjski sud bez iznošenja potrebnih i dovoljnih razloga, opredijelio za iskaz optuženog kao svjedoka, i bez njegovog dovođenja u vezu sa ocjenom iskaza svjedoka optužbe ocijenio da je iskaz optuženog vjerodostojan i zaključio, da optuženi nije postupio na način opisan u izreci pobijane presude, te propustio postupiti i po drugim uputama iz naprijed pomenutog rješenja kojim je ukinuta ranija prvostepena presuda, ovaj sud smatra da su žalbeni prigovori tužiteljice osnovani.”²⁴ Slična situacija je i u slijedećem primjeru iz prakse: „Žalbom branitelja optuženog također se pravilno ukazuje i to da prvostepeni sud nije u cijelosti postupio po uputama ovog suda iz rješenja broj 10 0 K 002018 15 Kž 2 od 04.12.2014. godine, pa bi iz takve sadržine žalbe proizašlo da se njome ukazuje i na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. ZKP FBiH u vezi sa članom 331a. stav 4. istog zakona. Dakle, iako su pomenutim rješenjem ovog suda, izneseni jasni razlozi o učinjenim bitnim povredama krivičnog postupka te date upute za otklanjanje tih povreda, prvostepeni sud ponovo nije postupio po tim uputama, jer osim što je formalno izveo dokaze koje je ranije nepravilno odbio, ponovo je propustio da iznese potpune i valjane razloge o odlučnim činjenicama o kojima je prethodno bilo govora, kao i da provede valjanu ocjenu dokaza kako pojedinačno, tako i u međusobnoj vezi, što se pravilno ukazuje i u žalbi tužiteljice, i u žalbi branitelja.“²⁵

²⁴ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 10 0 K 002306 18 Kž 2 od 29.11.2018.godine

²⁵ Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 10 0 K 002018 15 Kž 3 od 01.10.2015. godine

Zaključak

Svrha ukidanja prvostepenih presuda nije prosto ukazivanje na uočene greške u tim presudama, već podrazumijeva i edukaciju i usmjeravanje prvostepenih sudova u cilju uspostavljanja i razvoja kvalitetne sudske prakse. Ukidanje presude zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka ne implicira da je presuda u cjelini nepravilna, već ukazuje na postojanje procesnih propusta zbog kojih pravilnost te presude nije moguće ispitati. Radi se dakle o takvim propustima prvostepenih presuda koji imaju direktan uticaj na ishod krivičnog postupka zbog čega i dolazi do njihovog ukidanja. Kada su u pitanju predmeti ratnih zločina koji se u žalbenom postupku rješavaju pred Vrhovnim sudom FBiH, veliki broj ukinutih presuda u tim predmetima može biti od značajnog utjecaja na ciljeve pravnog poretka i direktno utjecati na povjerenje stranaka i javnosti u pravosudni sistem Federacije Bosne i Hercegovine. Analiza najčešćih razloga ukidanja prvostepenih presuda u predmetima ratnih zločina predstavljena u ovom radu, upućuje na zaključak o potrebi ulaganja dodatnih napora prvostepenih sudova pri donošenju presuda u ovoj vrsti predmeta, kao i na potrebu dosljednog poštivanja uputa drugostepenog suda datih u rješenjima kojima su prvostepene presude ukinute.

Izvori:

1. *Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Službene novine FBiH broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16, 75/17;
2. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 008226 17 Kž od 09.05.2018. godine;*
3. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 03 0 K 011938 17 Kž od 13.03.2018.godine;*
4. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 01 0 K 008478 17 Kž 2 od 15.11.2017. godine;*
5. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 07 0 K 012097 18 Kž 2 od 13.09.2018. godine;*
6. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 005715 15 Kž od 10.03.2016. godine;*
7. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 10 0 K 002018 15 Kž 3 od 01.10.2015. godine;*

8. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 006240 12 Kž 6 od 23.05.2013. godine;*
9. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 006916 15 Kž od 11.05.2016. godine;*
10. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 06 0 K 009862 17 Kž od 19.12.2018. godine;*
11. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 06 0 K 009862 17 Kž od 19.12.2018. godine;*
12. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 008478 15 Kž od 31.08.2016. godine;*
13. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 01 0 K 016612 17 Kž od 02.06.2017. godine;*
14. *Rješenje Vrhovnog suda broj 09 0 K 011182 18 Kž 2 od 10.09.2018. godine;*
15. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 01 0 K 009189 17 Kž 5 od 23.03.2017. godine;*
16. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj: 06 0 K 009087 16 Kž od 09.08.2017. godine;*
17. *Rješenje Vrhovnog suda FBiH broj 10 0 K 002306 18 Kž 2 od 29.11.2018. godine.*